

۱۹۹۸

بنام خدا

انگیزه پیشرفت با
خودکار آمدی دانش آموزان

مؤلف: کبری رضایی پور

سرشناسه: رضایی پور- کبری- ۱۳۶۴
عنوان و نام پدیدآور: انگیزه پیشرفت با خودکارآمدی دانش آموزان/ مؤلف: کبری رضایی پور
مشخصات نشر: قم، الهام نور، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص.

بهاء: ۷۰۰۰۰ ریال. ISBN: 978-600-6947-09-9

وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر
یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی:
<http://opace.nlai.ir> قابل دسترسی است.

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۱۳۵۲۶

انتشارات

الهام نور

انگیزه پیشرفت با خودکارآمدی دانش آموزان

مؤلف/ ویراستار: کبری رضایی پور/ طبعه عظیمی

تیراژ/ چاپخانه: ۵۰۰ نسخه/ دژ

قطع/ تعداد صفحات/ صحافی: رقعی/ ۱۱۲ صفحه/ براتی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹-۹-۰۹-۶۹۴۷-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص مؤلف می باشد.

مرکز پخش:

قم/ ۰۹۱۲۱۵۱۳۸۱۸-۰۹۱۲۲۵۲۱۲۷۸

فهرست مطالب

۸	مقدمه
۴	فصل اول: ضرورت و اهمیت پیشرفت تحصیلی دانش آموز
۱۴	ضرورت و اهمیت
۱۷	انگیزش پیشرفت
۱۷	تعریف انگیزش و انگیزه
۲۰	اهمیت و معنای انگیزش
۲۱	انگیزش عمومی و انگیزش اختصاصی برای یادگیری
۲۱	انگیزش عمومی برای یادگیری
۲۱	انگیزش اختصاصی برای یادگیری
۲۲	نقش انگیزش در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و یادگیری آنها
۲۴	نقش انگیزش در رفتار و یادگیری
	فصل دوم: رویکردهای مختلف انگیزشی
۲۶	رویکردهای مختلف انگیزشی
۲۶	رویکرد رفتاری
۲۶	رویکرد شناختی
۲۸	رویکرد انسان گرایی
۲۹	انسان گرایی، انگیزش به عنوان رشد و نمو
۲۹	خود، زیربنای انسان گرایی
۳۰	انگیزش و نیاز

نیازهای اساسی	۳۰
رویکرد اجتماعی - فرهنگی	۳۲
رویکرد انتظار ضرب در ارزش	۳۳
نظریه‌های نیاز به پیشرفت	۳۵
الف - نظریه نیاز هنری موری:	۳۶
ب - نظریه مک کله لند:	۳۸
ج - نظریه سلسله مراتب نیازهای مازلو:	۳۹
نظریه انگیزشی نسبت دادن	۴۰
جنبه‌های نسبت دادن	۴۱
رابطه بین اسنادهای مختلف و پیامدهای عاطفی آنها	۴۴
درماندگی آموخته شده	۴۵
کاربردهای آموزشی نظریه انگیزشی نسبت دادن	۴۶

فصل سوم: فنون ایجاد انگیزش در یاد گیرندگان

فنون ایجاد انگیزش در یادگیرندگان	۵۰
تشویق کلامی دارای دو جنبه است	۵۱
پیشنهادهایی برای برانگیختن و حفظ توجه و علاقه به یادگیری در دانش آموزان	۵۶
راهکارهای مقابله با مشکل کمبود انگیزش یادگیری	۵۸
عوامل بنیادی مؤثر بر انگیزه	۵۸
فرهنگ	۵۸
خانواده	۵۹
معلم	۶۰
الگودهی معلم	۶۰

- ۶۱.....علاقه‌مندی معلم
- ۶۱.....گرمی و هم‌حسی
- ۶۱.....انتظارات معلم
- ۶۳.....یادگیرنده
- ۶۳.....ویژگی دانش‌آموزان با انگیزه
- ۶۴.....جو کلاسی
- ۶۶.....تمرکز مقدماتی
- ۶۶.....شخصی کردن
- ۶۷.....توجه به اصل انگیزش در سیره‌ی معصومان
- ۶۷.....الف) آگاهی‌بخشیدن درباره‌ی چهل
- ۶۷.....ب) تشویق به علم‌آموزی
- ۶۸.....ج) تشویق و ترغیب دانش‌پژوهان
- ۶۹.....راهکارهای ایجاد انگیزش در دانش‌آموزان
- ۷۰.....تعریف و ماهیت انگیزه‌ی پیشرفت
- ۷۰.....نظریه‌ی انگیزش پیشرفت
- ۷۳.....ارتباط انگیزه‌ی پیشرفت و پیشرفت تحصیلی
- ۷۴.....ارتباط انگیزه‌ی پیشرفت با یادگیری و عملکرد

فصل چهارم: خودکارآمدی

- ۷۶.....خودکارآمدی
- ۸۰.....ابعاد خودکارآمدی
- ۸۱.....منابع انتظارات درباره‌ی خودکارآمدی
- ۸۳.....انواع خودکارآمدی
- ۸۵.....خودکارآمدی تحصیلی

ارزیابی باورهای خودکارآمدی تحصیلی.....	۸۶
خودکارآمدی در دانش آموزان.....	۸۷
نقش خودکارآمدی در عملکرد.....	۸۸
راه‌های بالا بردن سطح خودکارآمدی.....	۹۳
رشد خودکارآمدی.....	۹۴
نقش انواع خودکارآمدی در تعلیم و تربیت:.....	۹۶
تحقیقات تجربی.....	۹۸
تحقیقات تجربی داخلی.....	۹۸
تحقیقات تجربی خارجی.....	۱۰۵
منابع و مآخذ.....	۱۰۸

مقدمه

امروزه آموزش و پرورش زیر بنای توسعه جوامع محسوب می‌شود. بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت و ترقی و توسعه در جوامع پیشرفته، نشان می‌دهد که همه‌ی این کشورها از آموزش و پرورش توانمند و کارآمد برخوردار هستند. در دنیای امروز که علم و تکنولوژی با رشد و گسترش وسیع و جهان شمول به عنوان عامل مهم و اساسی در فرایند رشد و توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع بشری به حساب می‌آید، نهادها و نظام‌های آموزش و پرورش نقش بس عظیم و پر اهمیتی را به دست آورده‌اند. توجه روزافزون به نوع و گسترش آموزش، ضرورتی انکار ناپذیر است که ناشی از آهنگ سریع تغییرات در عرصه‌های مختلف فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و جوامع می‌باشد. اینک که در دهه‌های اولیه قرن بیست و یکم هستیم انسان با شتاب تکنولوژی آن چنان پرشتاب می‌رود که از خود نیز باز می‌ماند. بیسواد و فقر، انزوای جهانی در پی می‌آورد و انزوا یعنی پیمودن مسیر نابودی و نیستی که اگر ندانیم و بر آن نتازیم، آنان که می‌دانند می‌آیند و بر ما می‌تازند و باقی داستان را رقم می‌زنند (آموزش و پرورش در جهان، ۱۳۷۶).

یک کلاس ایده آل کلاسی است که در آن دانش آموزان به درس توجه کامل دارند؛ سؤالات زیادی می‌پرسند؛ در بحث‌های کلاسی شرکت دارند؛ تکالیف تعیین شده را با دقت و به موقع انجام می‌دهند و معلم را وادار می‌کنند

که به خاطر پاسخگویی به پرسش آنها به منابع اضافی مراجعه کند و اطلاعات خود را افزایش دهد. چنین کلاسی را کلاس دارای انگیزه می‌خوانند. در واقع انگیزش، موتور محرک تلاش و فعالیت برای یادگیری است. دانش آموز بی انگیزه نه تنها رغبتی به درس خواندن و یادگیری نشان نمی‌دهد، بلکه با بی تفاوتی و بی توجهی خود چه بسا برای کار کردن دانش آموزان دیگر در کلاس نیز مزاحمت ایجاد می‌کند. (کریمی، ۱۳۸۷). شناسایی مفهوم انگیزش و آگاهی از انگیزه‌های مختلف و تأثیر آنها بر فرایند یادگیری دانش آموزان و دانشجویان به معلم کمک می‌کند تا در طرح و اجرای برنامه‌های آموزشی خود روش‌های بهتری را به کار ببندند (سیف، ۱۳۸۷).

انگیزش عاملی است که رفتار مشخصی را تحریک و هدایت می‌کند و پاسخی است به این سؤال که اساس یادگیری علم چیست؟ روان‌شناسان برای انگیزش اهمیت بیشتری نسبت به هوش قائل می‌شوند. آنان انگیزش را حاصل عواملی مانند مشوق‌ها، نیازهای درونی، کنجکاوی، برانگیختگی و علت‌هایی می‌دانند که فرد برای رویدادها و نتایج اعمال می‌کند. انگیزش با یادگیری ارتباط دارد، زیرا یادگیری فرآیندی متعالی است که مستلزم کوشش عمدی و آگاهانه است. حتی اگر دانش آموزانی که از توانایی بالا برخوردارند، هنگام یادگیری توجه کافی نداشته باشند و کوشش از خود نشان ندهند، قادر به یادگیری نخواهند بود. برای این که دانش آموزان بتوانند از برنامه‌های درس آموزشی حداکثر بهره را ببرند، باید مربیان و پرورشکاران زمینه ای فراهم آورند که در آن دانش آموزان به درگیری در فعالیت‌های یادگیری، برانگیخته

شوند. مهمترین عاملی که مستقیم با میزان یادگیری، رابطه‌ی مثبت نشان دارد، سطح توانایی یادگیرندگان است. پس از آن، دو عامل مهم دیگر، یکی آموزش معلم و دیگری انگیزش برای یادگیری است. از خصوصیات مهم شخصیتی و تفاوت‌های فردی افراد، احساس خودکارآمدی است (شولتز^۱، ۱۹۹۰، ترجمه‌ی کریمی، ۱۳۸۹). بندورا^۲ معتقد است هنگامی که شخص در وظایف خود تجربه‌ی موفق داشته باشد کارآمدی او برای وظایف مشابه در آینده گسترش می‌یابد. هر چند مفهومی که بندورا از خود کارآمدی ارائه کرد، مفهومی است که در همه‌ی زمینه‌ها کاربرد دارد، اما حوزه‌ی تحصیلی، زمینه‌ی مناسب‌تری برای مطالعه به شمار می‌رود (بندورا، ۱۹۹۷).

خودکارآمدی به باور دانش آموزان درباره توانایی‌های خود برای انجام دادن تکالیف درسی دلالت دارد و به عنوان یک عامل انگیزشی، فعال کننده و جهت دهنده رفتار آنان به سوی اهداف مورد نظر می‌باشد که گاهی سطحی از اعتماد به نفس افراد تعریف می‌شود. اما، بیشتر به عنوان مؤلفه‌های اصلی رفتار و به خصوص تغییر رفتار توصیف می‌شود. تیئرنی^۳ (۲۰۰۲)، معتقد است خودکارآمدی یعنی باور فرد به توانائی‌اش در ایجاد پیامدهای خلاق. باورهای خودکارآمدی، عملکردهای انسانی را از طریق شناخت، انگیزش، فرایندهای فکری و تصمیم‌گیری تنظیم می‌کنند. خودکارآمدی به عنوان یک عامل انگیزشی در نظام آموزشی ما تحت تأثیر عوامل متعددی است (پاک مهر و

1 Schultz

2 Bandura

3 Tierney

دهقانی، ۱۳۸۹). که در این میان نقش روش تدریس معلم از اهمیت شایانی برخوردار است. روش‌های تدریسی که متکی به دانش‌آموز باشد می‌تواند بسیاری از مهارت‌ها از جمله خودکارآمدی را در فراگیران رشد و ارتقا دهد. در واقع، با توجه به نقش تعیین‌کننده قضاوت‌های خودکارآمدی در رشد انگیزش^۱ درونی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، معلم باید با کمک فراگیران در تقسیم وظایف و فعالیت‌های کلاسی، موجب افزایش احساس خودکارآمدی در آنان گشته و سطح عملکرد آن‌ها را ارتقا دهد. زمانی که فراگیران، خودشان درگیر فعالیت‌های کلاسی و یادگیری شوند، می‌توانند بدون مداخله‌ی مستقیم معلم، بر موضوعات درسی، مسلط گردند. کمبرز و هاردی^۱ (۲۰۰۵)، معتقدند که درگیری‌های کلاسی، می‌تواند منجر به افزایش باورهای خودکارآمدی فراگیران گردد. لذا، توجه به روش‌های تدریس فعال، جهت طراحی در برنامه‌های درسی امری ضروری بوده که متأثر از اصول ایدئولوژیکی، آموزشی، انگیزشی و تجارب معلم می‌باشد. آگاهی معلمان از نظریه‌های یادگیری در نوع روش تدریس انتخابی آنان، تأثیرگذار خواهد بود (جعفری ثانی و همکاران، ۱۳۹۰). لی و بویل^۲ (۲۰۰۸)، بیان می‌دارند که گرایش معلم به روش‌های متکی به انتقال دانش به ذهن دانش‌آموزان، تمایل و وابستگی آنان را به معلم افزایش داده و منجر به وخیم‌تر شدن مشکلات یادگیری در زمینه‌های گوناگون محتوایی می‌گردد (جعفری ثانی و همکاران،

۱۳۹۰). معلم نباید محتوای گوناگون درسی را به ذهن دانش آموز منتقل کند بلکه باید به او یاد بدهد چگونه یاد بگیرد. (پالمر^۱، ۲۰۰۳).

از آن جا که آموزش و پرورش زیر بنای توسعه اجتماعی، سیاسی و فرهنگی هر جامعه‌ای محسوب می‌شود، توجه بیشتر به تعلیم و تربیت به عنوان رکن اساسی توسعه پایدار امری انکارناپذیر است. از جمله مسایل آموزشی که عدم توجه جدی و کارشناسانه به آن، همه ساله به میزان زیادی امکانات، منابع و استعداد های بالقوه انسانی و اقتصادی را تلف می‌کند و تأثیرات غیرقابل جبرانی در ابعاد فردی و اجتماعی به جای می‌گذارد دو مسأله افت و پیشرفت تحصیلی است. پیشرفت تحصیلی یکی از مهمترین معیارهایی است که در بررسی توانایی دانشجویان برای اتمام تحصیلات دانشگاهی و رسیدن به مرحله فارغ التحصیلی نقش قابل توجهی ایفا می‌کند. این مفهوم، یکی از مهمترین پارامترهایی است که در پیش‌بینی وضعیت آتی فراگیران از لحاظ کسب صلاحیت و مهارت‌های علمی و عملی لازم مورد استفاده قرار می‌گیرد (سنایی نسب و همکاران، ۱۳۹۱). با توجه به اهمیت آموزش و پرورش در عصر حاضر و پیشرفت تحصیلی در نظام‌های آموزشی، در این کار پژوهشی کوشش شده است تا ارتباط انگیزش پیشرفت و خودکارآمدی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه چهارم تا ششم ابتدائی شهر کشکوئیه در درس علوم در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ بررسی گردد.